

Aki Raatikainen

KRISTALLIKUNINGAS

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

HELSINKI

© AKI RAATIKAINEN 2012

ISBN 978-951-0-38488-6

PAINETTU EU:SSA

SISÄLLYSLUETTELO

I

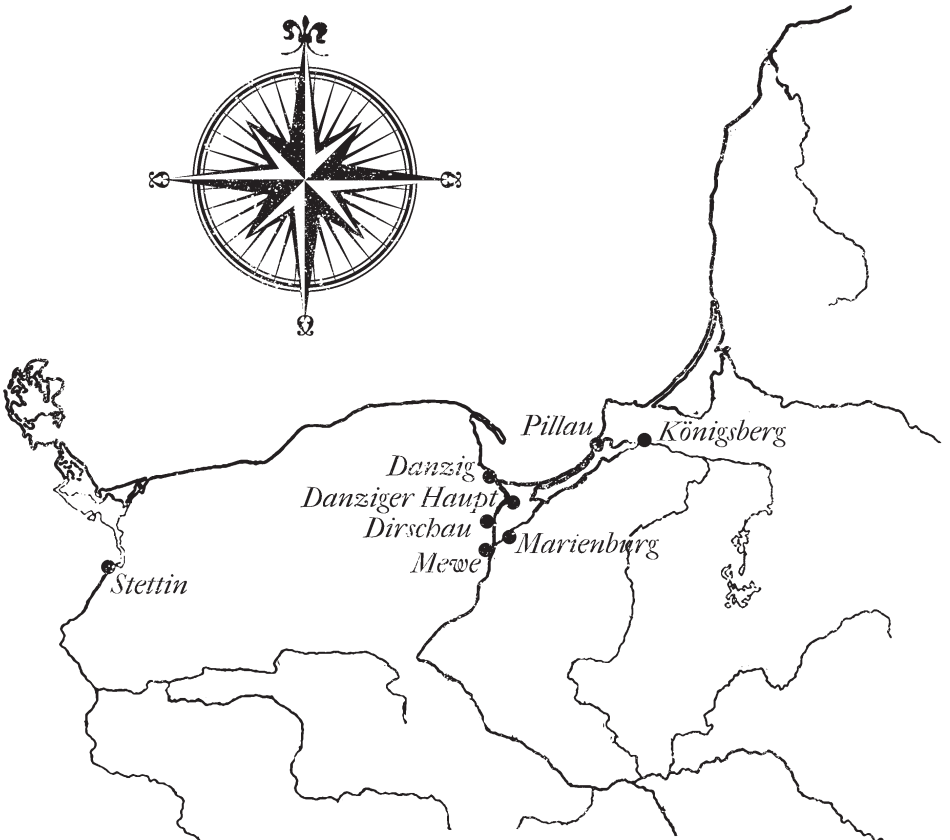
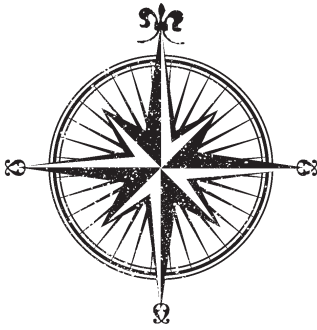
1. LUKU BREITENFELD A.D. 1631	13
2. LUKU KAKSI TYKKIÄ	51
3. LUKU LIEKKIÖN LAAVU	156
4. LUKU SIUNATTUA KULTAA	192

II

5. LUKU PUHUVA PÄÄ	233
6. LUKU AMSTERDAM	253
7. LUKU HERRAT XVII	291
8. LUKU HOVINARRIN PERINTÖ	321

III

9. LUKU PIRU MERRASSA	415
10. LUKU JEANNETTE	437
11. LUKU EDINBURGH	471
12. LUKU KUOLEMAN AIRUT	493

VEIKSELIN SUISTO
1626-1629

Turku

Danzig

Breitenfeld

Leibzig

Weser joki

Amsterdam

Lützen

Edinburg

Lontoo

Pariisi

LÄNSI-EUROOPPA

1630-1641

*uinka paljon on tarpeeksi? Onko tarpeeksi luke-
mattomien tuskien piiskaama elämä, jonka pää-
töksenä on kuitenkin väistämätön? Onko tarpeeksi
näkemäsi kuolemat, joita et halua laskea – tai joita
et kykene enää laskemaan? Onko tarpeeksi kulut-
taa voimansa ja miehuutensa kukoistus tuulen perässä juoksemiseen
nähdäkseen allaan nautinnosta vääristyneet vieraat kasvot tai kas-
vattaakseen omaa mahtavuuttaan, jonka yltäkylläisyyttä muut jo
haalivat juonien itselleen? Onko tarpeeksi pelätä siinä määrin, että
pelko itsessään voittaa kaiken kauhistuttavuudessaan? Onko tar-
peeksi uskoa ja rakastaa, kunnes mennyt todistaa aikojen kuluessa
kaiken pelkäämäsi oikeaksi? Onko tarpeeksi menettää niin paljon,
että kokee jo saavansa jotain?*

*Tässä on alku ja loppu. Ympyrä sulkeutuu ja ensimmäinen tulee
viimeiseksi, viimeisen tullessa ensimmäiseksi. Mikään ei ala mistään
eikä pääty mihinkään. Eikä sanaa tarpeeksi ole enää olemassa. On
vain pala elämää, osa korvaamatonta mosaiikkia sen kierrossa, jon-
ka kokematta jättäminen olisi ollut anteeksiantamaton synti, yksi
luku siinä suurenmoisimmassa tarinassa, joka ihmisen eteen laske-
taan: oma välttämätön osa sen ajanjakson jatkumona, joka oli en-
nen meitä ja joka on meidän jälkeemme tuleva.*

*Yhä uudelleen katson vapisevissa käsissäni olevaa paperia, jonka
musteen silmistäni valuneet kyynelvet ovat osittain tuhriineet. Kyy-*

neleeni valuvat yhä, mutta en jaksa enää vaivautua niistä, sillä vain rakkaimpani ympäröivät minut. Jokainen kyynel kertokoon osaltaan, että kykenen yhä välittämään, rakastamaan ja toivomaan. Tämä on minun elämäni. Olkoon se kertomisen arvoinen.

I

I. LUKU

BREITENFELD A.D. 1631

uringonvalon tuoma kärpänen herätti minut kävelemällä kasvoillani, ampaisten välillä lentoon ja laskeutuen jälleen paljaalle iholle. Unen ja valveen rajamaailma piti tajuntani vielä hetken omanaan, mutta käteni koetti jo tavoittaa häiritsijää. Sain aikaan olutkannun kaatumisen vierelläni olevalta tuolilta, ja kannun sisältö valui lattialle vaahtoavana mattona, astian ilkkuesssa tyhyyttään istuimella, johon se jäi mahallaan keinumaan. Käteni liike aiheutti kyljessäni viiltävän tuskan tunteen, joka sai minut pidättämään hengitystäni ja pakotti kyyneleet silmiini. Asetuin paikoilleni ja kipu hellitti hitaasti, mutta se oli saanut minut jo enemmän kuin hereille.

Katsoin varovaisesti ympärilleni. Kamari oli pieni. Ikkuna-aukon edessä, josta kelmeä syysaurinko pilkisti sisään, oli kapea pöytä. Tunnistin pöydältä molemmat pistoolit sekä miekan omikseni. Paksut, valkeaksi kalkitut seinät eristivät minut muusta maailmasta, seuranani oli ainoastaan Jeesus Kristus, joka mustana krusifiksina jurotti valkeaa seinää vasten. Äänettömyys tuntui oudon painostavalta, sillä olin tottunut elämisen aiheuttamiin ääniin jo vuosien ajan ja nyt en kyennyt kuulemaan edes kuiskausta tilani ulkopuolelta. Ovi, joka oli vastapuolella laveriani, oli suljettu. Missä minä olin?

Katsoin vieressäni olevaa kaatunutta olutkannua ja käsitin olevani äärimmäisen janoinen. Pystyin lukemaan käsivarsistani, että suoniskentä oli tehnyt tehtävänsä. Yritin kääntyä kyljelleni saadakseni kulauksen juotavaa, mutta kipu esti aikeeni ja tuska sai minut unohtamaan janoni. Aavistus siitä, että olin haavoittunut vakavasti, hiipi pahaenteisesti tietoisuuteen. Olisin toisaalta halunnut olla tutkimatta haavaa, mutta uteliaisuus voitti. Kohotin päälläni olevaa peitettä nähdäkseni kylkeni. Haistoin peitteen alta kipuavan kuolevan lihan löyhkän. Siteet haavan päällä olivat kuivuneen, ruskean veren ja mädän sotkemat.

– Jumal’auta, sain kuiskatuksi näkemästäni säikähtäneenä ja koetin päästä kyynärpäitteni varaan nähdäkseni paremmin. Samassa kirkas, punainen verinoro karkasi ryvetyneiden siteiden alta ja viiltävä tuska vei minut takaisin armolliseen pimeyteen.

Ajatukseni harhailivat menneessä, kun Frau Töpfer astui sisään ruokakulhon kanssa. Hänen perässään leijui huoneeseen keitetyn lussin tuoksu, joka sai ruokahaluni yhtäkkiä heräämään.

– Onko teidän nälkä, Herr Axel?

Nyökkäsin ja kiitin naista, joka jätti kulhon syliini. Hän pyörähti kannoillaan ja kiirehti takaisin ulos. Vielä kaksi viikkoa sitten olin kamppaillut kuoleman kanssa, ennen kuin toipuminen hiljalleen alkoi. Haavakuume nousi uudestaan, kun kylkeni oli auennut kiinnipolttamisesta huolimatta, mutta ruumiinlämmön nouseminen myös ajoi mädän pois. Arpeutuva iho näytti edelleen tulehtuneelta, mutta punoitus sen ympäriltä pieneni päivä päivältä – siunattu kiitos paloviinalle, jolla Frau Töpfer oli epäonnekasta osumaa pessyt. Paloviina ja sen parantava vaikutus oli tuttu ymmärtääkseni jokaiselle sotilaille, mutta suurimman kunnian sai tämä nainen. Leski ei ollut hoitanut pelkämästä lähimmäisenrakkaudesta, mutta oli kuitenkin lopulta suostunut ottamaan minut hoiviinsa, vaikka oli

nähty selässäni olevat arvet. En siis ihmetellyt, vaikka hän aluksi olikin vieroksunut ajatusta sijoittaa minut kattonsa alle, sillä kenenpä kunniakkaan sotilaan selkää koristaisivat vaaleat, viuhkamaiset piiskaniskujen aiheuttamat jäljet, mutta saatuaan seikkaperäisemmän selvityksen saattajiltani, hän oli lopulta vakuuttunut kelvollisuudestani ja paneutui tehtäväänsä.

Minä käsitin jo, missä olin. Frau Töpferin kertomana kykenin myös hahmottamaan taistelunkulun siitä edespäin, josta olin jäänyt paitsi. Muistin taistelun selkeästi sen taitekohtaan saakka, kunnes sain musketinkuulan kylkeeni ja putosin ratsuni selästä.

En tiedä mihin löin takaraivoni pudotessani. Pimeään, mustan uneni aikaisia tapahtumia kykeni Frau Töpfer vain niukasti valaisemaan. Silmät suljettuani pystyin kuitenkin näkemään kaiken tapahtuneen mielessäni: taistelukentällä olevat haavoittuneet miehet ja hevoset, tunsin edelleen nielussani tuon taistelun kiihkon tuoman hajun ja maun, joka muuntui veren, hien ja ruudin sekoittamaksi yhdistelmäksi, tympeän metalliseksi lemuksi. Tässä hiljaisuudessa pystyin kuulemaan vieläkin tykkitulen, joka vavahdutti maata vierellämme ja sai nyt kourani tarttumaan kiinni laverini reunoihin vaipuessani nytkähtelevään, levottomaan uneen. Kuulin torvisignaalit ja kaiken yläpuolella Stålhandsken määrätietoiset käskyt ja miesten huudot, jotka käsittämättömyydessään kiteyttivät ilmassa leijuvan pelon, vihan ja tuskan. Huudot, jotka kaikuivat korvissani tuijottaessani silmäkantamattomiin levittäytyviä, rynnäköiviä joukkoja ja taistelulinjoja, jotka yhteen iskiessään limittäytyivät kuin jakajan korttipakka.

Kerta toisensa jälkeen tempauduin ulos pakokauhuisesta unestani – tai heräsin hikiseen vaikkerrukseeni. Painajainen tuntui toistuvan aina samanlaisena: tässä olen, yksin, aseitta ja ympärilläni vain tuulenviuhkoma kenttä, mutta kykenen aistimaan tuon lähestyvän armeijan jyminän jaloissani ja tuo tuhansien kavioiden kaiku on samassa kaikkialla. En voi paeta, enkä voi piiloutua, ja viimeinen nöyrä ajatus on kuin toistuva rukous. *Pelko on turhaa. Kuole hyvin... Kuole hyvin...*

Jyminä. Metallin kalahdukset. Korskahteleva hevonen. Yläpuolellani näen... ei – *minä tunnen* – vasten siniharmaata taivasta kohotetun miekan. Välähdys. Huuto. Ja Pimeys.

Yhä uudelleen ja uudelleen pyöri uni samanlaisena mielessäni kuin sammaltupsu tahkonkivessä. Piinaava varjomaailma ei antanut rauhaa ennen kuin tunsin jälleen viileän, tyynnyttävän käden otsallani.

Frau Töpfer oli epäilemättä pelastanut henkeni. Taistelun jälkeen, kun välskärit ja parturit olivat aloittaneet kiireisesti verisen työnsä, minutkin oli kannettu paikalle tiedottomana. Rynnäkössä kyrassini, aikoinaan taistelukentällä kuolleelta husaareilta talteen ottamani rintapanssari, oli auennut ja jättänyt tarpeeksi tilaa musketinkuulan osua. Kuula oli lävistänyt kylkeni ja tullut ulos, joten kurjennokkapihtejä ei tarvittu, mutta olin niin heikossa kunnossa, ettei välskäri uskonut minun selviävän. Rynnäköimme oli päätynyt läpimurtoon, ja joukkojemme vallattua Tillyn tykkiasemat oli myös voitto varmistettu ja tuosta voitosta kerrottaisiin kauan. Kun kuningas ja armeija lähtivät etelään, oli Stälhandske määrännyt minut Breitenfeldiin paikallisen leskinaisen hoidettavaksi. Jos kuolisin, kuten todennäköistä oli, saisi hoitaja periä minut. Jos taas selviäisin, minun pitäisi palata riviin ja keksiä itse millä pelastajani palkitsen. Tuo käsky kertoi antajastaan niin paljon, että sen myöhemmin kuullessani – kivusta huolimatta – en voinut olla hymyilemättä.

Leski ei ollut enää aivan nuori, varmasti lähempänä kolmeakymmentä ikävuotta kuin kahtakymmentä, ja siksi arvelin hänen olevan muutaman vuoden minua vanhempi. Ikävuosiinsa nähden hän miellytti silmää suuresti; pitkäraajainen ja kiinteäpovinen, olemuksen ollessa silti siro, kenties hieman liiankin hoikka. Valkoisen pitsimyssyn alta pilkottavat vaaleat otsahiukset oli tarkoituksellisesti jätetty kehystämään kauniita kasvoja. Frau Töpfer oli sinisilmäinen ja omasi korvaa miellyttävän puheäänen ja käyskenteli talossaan hiljaa hyräillen. Kaunista hymyä säesti välillä silmien yläpuolelle tuleva huolenryppy, mikä ilmestyi yleensä silloin, kun hän tunnusteli

kuumottavaa otsaani tai hänen pestessään viinalla haavaani. Rintojen alta löytyi kapea uuma, joka toi toipilaan ajatuksiin – myönnäköön – varsin kihelmöiviä aatoksia. Ennen Breitenfeldiä olin käynyt tyynnyttämässä miehistä viettiäni muiden mukana kenttähuorissa, jotka kerääntyvät väistämättä armeijoiden välittömään läheisyyteen kuin kärpäset raadolle, mutta tuosta mainitusta vierailusta oli kulunut jo viikkoja ja se oli jättänyt jälkeensä vain tuokion kestäväen helpotuksen ja rinnassa vellovan haljuuden. Nyt kuumeen laskettua kohosi mielenkiinto myös maallisiin kiusauksiin. Pahas.

Frau Töpfer oli kuitenkin puolestaan kunniallinen nainen, lapseton leski. Mies oli kuollut muutamia vuosia sitten verensyöksyyn jättäen kohtalaisen omaisuuden ja toimivan yrityksen, eikä rouva ollut tuntenut pakottavaa tarvetta uuteen avioliittoon. Olihan Frau Töpfer porvarisnainen, joka välitti viiniä ja menestyi työssään hyvin. Omien sanojensa mukaan hän ansaitsi paremmin nyt kuin hänen miehensä eläessä, sillä avioliiton solmittuaan oli tarujen prinssistä suudelmien myötä sukeutunut sammakko, jonka kruununjalokivet tahtoivat kadota iloisten veikkojen kestitsemiseen ja satuiluun oman omaisuuden yltäkyläisyydestä, jota hän surutta jatkoi juomalla pois. Saatettuaan miehensä maan poveen oli lyhyttä murhetta seurannut välitön, mutta myös peitelty helpotus.

Leski vietti yhä enemmän aikaa seurassani, varsinkin iltaisin, kun hän paremmin toimiltaan ehti. Saksilaisilta sotilailta ja ryöstösaaliina saaduista kirjoista opittu kielitaitoni kohentui Frau Töpferin seurassa talven aikana ja vähitellen tervehdyin ruumiillisesti ja kykenin jo parin kuukauden päästä tekemään joitakin talon töitä. Yksi asia johtaa helposti toiseen, ja varmasti molempien pieneksi yllätykseksi havahduin yhä useammin aamuauringon nousuun tuntiesani Frau Töpferin norjan kupeen antaman lämmön vierelläni.

Se, mikä sai minut avautumaan juuri hänelle ja kertomaan tarinani, on arvoitus itsellenikin. Kuulijani myötätunto? Naisen viisaus? En tiedä. Siihen minulla ei ole tarjota vastauksia, pelkästään horjuvia arvauksia. Kenties lämmin inhimillisyyks, joka hänestä huokui,

mursi ajan kasaamat padot sielussani, ja alkuun päästyäni en vain kyennyt lopettamaan.

En syytä ketään – tai mitään. En jumalaa tai jumalia, en kohtaloa enkä kaitselmusta, sillä mitäpä se hyödyttäisi? Kenelle heristäisi sormeasi tekemättä itseäsi naurettavaksi? Onko tie syntymästä kuolemaan vain valintojen summa? Vai oliko se jonkun tietoisuuteni ulkopuolelta tulevaa johdatusta – oliko sitä edes olemassa? Oliko tämä kaikki vain nujerretun mieleni sepittämää tarua? Voisinko käsittää sekavuuden riivaaman pääni kyhäävän omiaan? Pitäisinkö silloin kaikkea sen luomaa totena? Minä rukoilen kaikkia uusia ja vanhoja jumalia, ettei näin olisi. Jos he eivät kuule, tai jospa heitä ei kerta kaikkiaan ole olemassa, ainakin minä voin toivoa. Muussa tapauksessa kokemani ja aiheuttamani tuska jäisi ilman järkevää, hyväksyttävää syytä.

Noina tuulen kiusaamina iltoina, maatessamme raukeina vuoteella, yksinkertainen vastaus seurasi yksinkertaista kysymystä ja vei minut huomaamatta takaisin menneeseen. Kuva kuvalta, ajatus ajatukselta palasin elämäni, jonka aika oli jo osittain haalistaunut kaukaiseksi, värittömäksi uduksi. Oma oli elämäni, omat olivat muistoni ja omalla tavallani ne kerroin.

Kertomalla historiani jollekin muulle, esitin sen yhtälailla myös itselleni ja tuon suojaavan harson läpi pystyin käsittelemään sielussani kysymyksen – tai kysymykset, jotka olin sinne sulkenut. Ja nuo ääneen lausumattomat kysymykset, ”*Onko elämä pelkkää luopumista ja siihen valmistautumista?*” tai: ”*Onko tällä kaikella lopultakin tarkoitus?*” kääntyivät ja vääntyivät ja murjoutuivat mielessäni, kunnes pirstaloituivat viimein sirpaleiksi hakien jälleen yhdistyessään uudelleen muotonsa. Enkä osannut sanoa, olivatko kysymykseni alkujaan toistensa kääntöpuolia, joiden oli tarkoitus täydentyä keskenään. Kuitenkaan ne eivät kirvoittaneet ilmoille ensimmäistäkään vastausta. Niiden tehtävä oli toinen. Ne aloittivat hitaan eheytykseni. Ehkä kuulijani ymmärsi tämän paremmin kuin minä itse.

Tunsin lämpimän, hyväilevän käden miellyttävän painon rinnallani, kun mieleni haki oikeita sanoja ja tunsin haparoivani koston

usvan läpi tavoitellessani muistikuvia, jotka olin uskonut jo unoh-
taneeni. Mutta minä muistin. Minä muistin äitini. Hänen nimensä
oli ensimmäinen, jonka pimenevä Breitenfeld sai lähes ihmettelevä-
nä kuiskauksena kuulla. Siispä näin menneen jälleen verevänä edes-
säni enkä kuullut enää ulkona rahisevaa tuulta.

*Ensin oli pimeää. Tulisijan ympärillä oli miehiä. Miehet nauravat ja
juovat. Äitikin nauraa ja kaatuu. Äitiä naurattaa vielä enemmän ja
lähtee jonkun mukana ulos. Kohta äiti tulee takaisin. Äiti on püka.
Silloin minua sanottiin Akseliksi, Kaisanpojaksi. Talon isäntä pitää
minusta ja minusta tuntuu, että me nauretaan paljon yhdessä, vaika
talon emäntä tiuskii meille. Sitten isäntä lähti miesten kanssa
metsään ja sanoi, että tuo karhuntaljan tullessaan ja karhunkynnen
minulle. Olisin halunnut mukaan, mutta isäntä ei ottanut. Sanoi,
että kun kasvan, niin sitten ottaa mukaan.*

*Miehet tulivat takaisin myöhemmin, mutta isäntä ei tullut. Sitten
emäntä itki ja äiti itki. Minäkin itkin, kun äiti itki. Äiti ja emän-
tä huusivat toisilleen ja minua pelotti. Sitten äiti ja minä lähdettiin
hirveän pitkälle matkalle ja meillä oli kova nälkä ja me pyydettiin
ruokaa. Ne olivat vihaisia melkein kaikki ja sanoivat, ettei saa tul-
la ja löivät ovet kiinni. Me käytiin monessa paikassa ja käveltiin
aina vain. Minua väsytti se kävely. Silloin satoi paljon ja tiellä oli
lätäköitä. Äiti pelkäsi sitä sumua ja harmautta. Äiti sairastui ja yski
kovasti eikä me voitu kävellä enää. Me tulimme siihen taloon mis-
sä äiti jatkoi sitä yskimistä ja sen suusta tuli verta, mutta silti se ei
lakannut sitä yskimistä. Sitten se vain makasi eikä liikkunut, enkä
minäkään liikkunut, vaan väsytti vaikka oli kauhean kylmä. Minä
nukahdin ja kun heräsin, minulle sanottiin että äiti oli mennyt en-
kelien luo taivaaseen. Vaikka minä näin kyllä sitten, kun se kaivet-
tiin maahan.*

Sain jäädä taloon, missä äitini kuoli, siksi kesäksi. Lampuoti ja hä-
nen vaimonsa kai heltyivät nähdessään nälkiintyneen pojan, vaikka
omaakin väkeä oli tarpeeksi ruokittavana. Muistan hämärästi, kuinka

lampuoti puhui hiljaa vaimonsa kanssa ja mietti kohtaloani. Suuresta olkivuodesta ja sen jälkeisistä heikoista satovuosista ei tilanne ollut juurikaan parantunut. Niinpä syksyn tullen minut vietiin kartanolle.

Olin nähnyt kartanon jo useita kertoja ja se siinsi mielessäni kuin kuninkaan linna. Minua suretti lähteä pois tutusta paikasta, johon olin jo tottunut, mutta toisaalta riemuani nostatti ajatus kartanosta, mihin pääsisin kasvatiksi. Kartanossa riitti ruoka ja tulevaisuuteni olisi turvattu, oli lampuoti sanonut. Enempää en osannut vaatia.

Kartano oli syntynyt loivasti kohoavalle ja laakealle mäentöyräälle ja sen yksinäisyyden rikkoi ainoastaan sen pihamailla kasvavat, monirunkoiset pihlajat ja aikojen saatossa pihan välittömään läheisyyteen siinneet talousrakennukset aittoineen, talleineen, kellareineen ja viljamakasiineineen. Päärakennuksen ympärille levittäytyivät nyt laajat peltoaukeat, mutta horisontista kykeni erottamaan yhä tuon mustanharmaana uhkaavan korven, joka oli joutunut vuosien myötä antamaan tietä raivatulle pellolle. Kiemurteleva tie, joka oli todistanut äitivainaan viimeisen matkan, kulki kylästä kohti jokilaaksoa, jossa tummana virtana vellova joki puhkoi laakson partaille jätetyn, raivaamattoman metsikön läpi. Sen kätköissä rapistui nyt kartanon vanha mylly, jonka yksinäisen hahmon pystyi erottamaan siltaalta vasta silloin, kun syksy riisui metsikön lehtipuut alastomiksi. Kauempaa, metsikön toiselta laidalta, löytyi lampuodin tila, mutta sijaintinsa takia se pysyi kartanon silmiltä suojassa. Metsikön nielaisema tie kohosi laaksosta pellonreunan alleviivaamana aina kartanon pihaan saakka.

En kykene muistamaan tarkasti, miten kotiuduin kartanon elämään, mutta joitakin asioita lapsenmieleni kätköihin jäi. Valtakunta oli aiemmin saanut uuden, nuoren kuninkaan vuonna 1611. Se on jää-

nyt mieleeni, koska siitä puhuttiin vielä myöhemminkin paljon. Väki ei ollut edelleenkaan täysin vakuuttunut siitä, oliko valtaistuimelle noussut oikea henkilö maata johtamaan. Oli olemassa vielä ihmisiä, jotka hiljaa vakuuttivat Puolan Sigismundin, kuninkaan serkun, olevan valtakunnan oikea perillinen, osan edelleen lausuesssa Jaakko Ilkan nimen suurella kunnioituksella, joka talonpoikaisarmeijoiheen joutui pelinappulaksi silloisen Kaarle-herttuan ja Sigismundin valtaistelussa. Tämä juonittelu, niin kuin juonitteluilla on usein tapana, päättyi lopulta kenties viattomimman veren vuodatukseen ja Ilkan mestaukseen. Tuo levoton aika liittyi välillisesti myös oman elämänpolkuni vaiheisiin, mutta tapahtunutta en voi varmuudella mennä vannomaan todeksi, sillä todisteinani olivat pelkät kuulopuheet, joiden mukaan oli noihin aikoihin levottomuuksissa menettänyt päänsä kartanon ensimmäinen herra, ja kartano oli ehtinyt olla jopa muutama vuoden ilman varsinaista isäntää.

Ihmisiä vilisi kartanolla, muistikuivissani vietin paitaressuna aikaa keittiössä talon palvelijoiden seurassa, mutta kaikkein tärkein ihminen minulle oli tuolloin Aino. Hän määräsi koko keittiön toiminnasta ja se oli myös hänen valtakuntansa, jossa hän oli sen pyylevä kuningatar.

Ainon ja hänen miehensä Martin vastuulle jäi lapsuuteni hyvinvointi, eikä minulla ole pahaa sanaa heistä sanottavana, vaan heillä tulee ikuisesti olemaan paikka sieluni perukoilla. Kauniistikin sanottuna Martti oli hieman hidas ja yksinkertainen, mutta hän hoiti leiviskänsä tunnollisesti eikä epäröinyt höpöstellä lasten seurassa tilaisuuden saatuaan, ja muistan edelleen hänen höröttävän naurunsa, joka tuntui pulppuavan jostain syvältä, karvaisen rintakehän uumenista. Heidän lapsistaan oli viisi vielä elossa, ja heidän nuorin poikansa Nikki, pullava keppostelija, oli samanikäinen kuin minä. Olimme tutustuttuamme lähes erottamattomia ja samat selkäsaunat saimme Ainolta riippumatta siitä, kuka oli mihinkin syylinen.

Oliko siis lapsuuteni erilainen kuin muiden? En osaa vastata. Myöhemmin miettiessäni noita viattomuuden päiviä tajusin niiden

jääneen mieleeni kuitenkin poutaisina, huolettomina aikoina. Lapsen kyyneleet tyrehtyvät ja kuivuvat pian, ja murheet vaihtuvat vilpittömäksi nauruksi kuten kuuluukin. Lapsuuteni taivaalla paistaa hymyilevä kesäaurinko, ja jos muistini tässä kohtaa haluaa väärin muistaa, annan sen sille suurta lämpöä ja kaipausta tuntien anteeksi.

Tavan takaa kävi lampuoti kartanolla kysellen kuulumisia. Häntä tuntui muutenkin kiinnostavan tekemiseni. Ohi kulkiessaan hän saattoi pöyhiä pellavapäätäni sormillaan ja iskeä silmää kuin osoituksena siitä, että kartanolle pääsyini oli alkujaan meidän yhteinen, salainen suunnitelmamme, jonka olimme yhdessä onnistuneesti toteuttaneet.

Hyvin pian sain oppia Martin opastamana myös työntekoon. Päivätyöt kartanon mailla kävivät aikaa myöten tutuiksi, opin käsittelemään eläimiä ja käyttämään käsiäni, eikä yksikään päivittäisessä käytössä ollut työkalu jäänyt minulle vieraaksi. Martti maltoi mielensä loputtomien kysymysteni edessä ja kuvasi uteliaalle lapselle yksityiskohtaisesti työkalujen käytön omalla yksinkertaisella tavallaan, mutta en tukkapölyn uhallakaan antanut periksi, ennen kuin pääsin itse mainittua työvälinettä kokeilemaan.

Kartanon jalosukuinen herra oli monille etäinen hahmo, jota ihmiset tuntuivat ainakin jossain määrin aristelevan. Hän oli kuljetanut perheensä monien mutkien kautta Suomeen, jonne kruunu oli myöntänyt hänelle läänityksen hyvitykseksi menetetystä omaisuudesta Liivinmaalla. Juorut Liivinmaalta muuttaneista kartanonherroista mairittelivat harvoin kohteitaan, sillä he kohtelivat alustalaisiaan usein kuin omistuksessaan olevaa karjaa, eikä sellaiseen sielujen omistukseen täällä ollut totuttu. Mutta herramme ansait si nopeasti ansiokkaan maineen käytöksellään, joka otti huomioon olosuhteet ja tavat, ja kenties siksi minäkin jouduin vain hyvin harvoin hänen keppinsä kohteeksi. Joskus minut nähdessään hän kutsui minua pikkuryttäriksi, ja ilmeisen vilpityn huvittuneisuus kuvastui hänen silmäkulmistaan. Lapsuusvuosiltani on mieleeni piirtynyt kuva, jossa harmaantunut herrani – joka ei koskaan käyttänyt peruukkia, kuten nykyisenä, pinnallisena aikana joillakin on tapana